

Bayâti Beste

Ol gülün güzlâr-ı hüsnü bâd-ı mihnet bulmasın

NEY

Zekâi Dede Efendi

Usûlü : Devr-i Kebir [28 / 4]

Ol gülün güzlâr-ı hüsnü bâd-ı mihnet bulmasın

Ol
Gon
Ner

gü lün
ce i
gi si

gül
rûh
şeh

zâ rı hüs
sâ rı zî
lâ yı çeş

nü bâ dı mih net
bâ sı e lem le
mi şeb nem â lûd

bul ma sın
sol ma sın
ol ma sın

Terennüm

Nev ci vâ nım şî ve kâ rım gel

e fen dim gel gel gü

lüm bâ dı mih
ah e lem
şeb nem â

26

net bul ma
le sol ma
lûd ol ma

Meyân **Son**

29

sın vay
sın vay
sın vay Zül fi

32

şeb bû yi Hü

36

sey ni e ey sa

39

bâ in cit

43

Terennüm

me kim Nev ci vâ nım şî

46

ve kâ rım

48

gel e fen dim gel

51

gel gü lüm e ey

54

sa bâ in

**Ol gülün güzlâr-ı hüsnü bâd-ı mihnet bulmasın
Gonca-i rûhsâr-ı zîbâsi elemle solmasın
Zülf-i şeb-bûy-i Hüseyin'i ey sabâ incitme kim
Nergis-i şehlâ-yı çeşmi şebnem-âlûd olmasın**

Vezni : Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Zekâi Dede Efendi

Ruhum dediğim sen dediğim sensin hep

Manendî kudüm sine küpan oldum

Tenna tenena ten dediğim sensin hep

1825 yılında İstanbul Eyüp'te Cedit Ali Paşa mahallesinde Cedit Ali Paşa Mescidi'nin yanındaki evde doğdu. Bu mescidin imamı babası Hafız Süleyman Efendi aynı zamanda hat hocası ve tanınmış bir hattattır. Zekai Dede'nin annesi Ziyneti Hanım ise Hacı Hasan Efendi'nin kızıdır. Zekai Dede ailenin tek çocuğudur. Fatma Hanım ile evlendi. Bestekar Ahmet Irsoy'un babasıdır. Zekai Dede, amcasının hoca, babasının hat hocası olduğu Laali-zade Abdülbaki Efendi ilkokulunu bitirdi. Babasından hat, amcasından Kur'an öğrenmeye başladı. 18 yaşını bitirdiği zaman hafız oldu ve basasından da hat icazet-namesi aldı. Balıklı Hoca Ali Efendi'ye devam ederek medrese eğitimi aldı. Aynı yıllarda gene Eyüp'te oturan Eyyubi Mehmet Bey'den musiki dersleri almaya başladı. Kazasker Mustafa İzzet Efendi'ye devam ederek sülüs ve nesih yazıları öğrendi. Mehmet Bey, bir yıl ders verdikten sonra Zekai Dede'yi, diğer öğrencisi Hamdi Efendi ile beraber, Dede Efendi'nin konağına götürerek takdim etti. Dede'nin arzusu üzerine, haftada bir gün tek başına, bir gün de hocası Mehmet Bey ile beraber İsmail Dede'ye devam ederek meşke başladı. 1844 yılında Dede Efendi ile yaptığı meşkler 10 ay devam etti. 88 defa meşk etti.

Dede Efendi'nin meşk teklifine Eyyubi Mehmet Bey sıcak bakmadı ve kaçamak bahanelerle kabul etmek istememiş. Bunun üzerine Dede Efendi, Eyyubi'ye 'Oğlum Mehmet sen musikimizin derin ayrıntılarını bilmezsin, onu Zekai'ye ancak ben öğretebilirim.' Bunun üzerine Mehmet Bey çaresiz ayrı olur. 1845 başlarında bir gün, Mehmet Bey, Suzidil makamında bestelediği besteleri Dede'ye takdim edince, İsmail Dede, bu faslın Ağır Semai'sinin Zekai Efendi, Yürük Semai'sinin de Hamdi Efendi tarafından bestelenmesini istemiş, öyle yapılmıştır. Bu, Zekai Dede'nin büyük formdaki ilk eseridir.

1845 ortalarında Zekai Dede, Mustafa Fazıl Paşa'nın isteği üzerine sarayda 'Musiki Muallimliği' görev yapmaya başladı ve saraya yerleşti. Paşa ile Mısır' giden Zekai Dede, nazari olarak bildiği Arapçasını Mısır'da pratik olarak da ilerletti. Mısır'da dini ve dindışı mahalli musikiyi incelemiş ve Arapça güfteli 'Şugl' denen ilahilerinin çoğunu Mısır'da besteledi ve Mısır'da Şeyh Şihab ile meşk etti. 1868 yılında Mevlevî oldu. 1883 yılında 'Darüşşafaka musiki muallimi' oldu ve ölümüne kadar 14 yıl Darüşşafaka'ya devam ederek bir nesile Türk Musikisi dersleri verdi. 1884 yılında Arif Dede'nin ölümüyle Eyüp Mevlevî hanesi kudümzen başkanlığı boşaldı. Kudüm zen başlığı görevini kabul etti ve kendisine 'Dede' unvanı verildi. Oğlu Ahmed Irsoy, babasının 5 ayın, 100 kadar Kar, Beste ve Semai, 400 küsur İlahi, Şarkı ve Marş bestelediğini söylemiştir. 5 ayın ile 95 Kar, Beste ve Semai elimizde olmasına rağmen, küçük formda bestelediklerinin yalnız 163'ü günümüze gelebilmiştir. Hayatının sonlarında batı notası da öğrenmekle beraber, gerek bu notayı, gerek Hamparsum'u hiç kullanmamıştır. XVI. asırdan sonra yavaş yavaş unutulmuş Türk Musikisi bilgisini yeniden ve modern anlayışla kurmakta safha safha çalışan şeyh Hüseyin Fahrettin Dede, Ahmet Avni Konuk, bilhassa Rauf Yekta Bey'le Dr. Suphi Ezgi, Zekai Dede'nin talebesidirler. Klasik Repertuvarı zamanımıza aktarmakta da en büyük hisse onundur. Bu bakımlardan da Zekai Dede'nin Türk Musikisi tarihinde önemli yeri vardır. Bayati Buselik makamını ilk defa Zekai Dede kullanmıştır. 1897 yılında İstanbul'da öldü. Cenazesi büyük bir cemaatle Kaşgari Dergahı civarına gömüldü. Öğrencilerinden Ahmet Avni Konuk onun için 'Ben hayatımda onun gibi aşık bir adam görmedim.' demiştir. Hocası Zekai Dede'nin vefat üzerine şu Suzidil Mersiye Kar'ı bestelemiştir. 'Ey bülbül-i hoş neva hamuş ol / 'Vey kalb-i hazin zehr-nuş ol / Üstad-ı hüner Zekai gitti / Ey beng-i adem sürud guş ol / Avni dil-i zare tesliyet yok / Ey eşk-i dü dide pü-huruş ol'

Kaynak : www.musikiklavuzu.net

Güzlâr-ı hüsn : Gül bahçesini andıran güzellik

Bâd-ı mihnet : Eziyet veren rüzgâr (mec. Eziyet, sıkıntı)

Gonca-i ruhsâr-ı zîbâ : Rengi ve kokusu yönünden şebboya benzeyen zülf

Sabâ : Gün doğusundan esen hoş ve latif rüzgâr

Nergis-i şehlâ-yı çeşm : Nergise benzeyen baygın bakışlı göz

Şebnem-âlûd : Çiğ tanelerine bulanmış (mec. Gözyaşı ile dolmuş)

Terennüm : Yavaş ve güzel sesle şarkı söyleme

Meyân : Şarkıların makam geçişlerinin yapıldığı ve melodik hareketin nakarata bağlandığı bölüm

Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik LUGAT (Ferit Devellioğlu)

Devr-i Kebir Usülü

"Büyük devir/usul" anlamına gelen bu tabir 28 zamanlı bir büyük usulün adıdır. Bir yürük semâi, iki sofyan ve yine bir yürük semâi, iki sofyanın bir araya gelmesinden meydana gelmiş olup (6+4+4+6+4+4=28) 28/8'lik birinci ve 28/4'lük ikinci mertebeleri kullanılmıştır. Bunlardan yaygın şekilde kullanılan ikinci mertebeye karşılık bilhassa Mevlevî âyinlerinin üçüncü selâmlarının ölçüldüğü birinci mertebeye bunun dışında çok az rastlanır.

XV. yüzyıldan bu yana pek çok eserin ölçüldüğü devr-i kebir usulünün ikinci mertebesi, zaman içinde ilk şeklindeki bazı vuruşlarının velvelelendirilmesi (küçük vuruş parçalarına ayrılması) suretiyle velvelelendirilmiş şekli icra edilmektedir. Bu değişiklik sebebiyle usulün yapısı 6+4+4+6+4+4 yerine 6+4+6+4+4+4 tarzına dönüşmüş kabul edilebilir. Usul mertebelerinin şematik olarak gösterildiği aşağıdaki şekilde usulün eski yapısı çizimin altında belirtilmiştir.

Âhenkli ritmik bir yapıya sahip olan bu usul, özellikle peşrevler başta olmak üzere kâr, beste, Mevlevî âyinlerinin üçüncü selâmları, tevşih ve bazı ilâhilerde kullanılmıştır. Ancak usulün bestelerde kullanışı ayrı özellik gösterir. Devr-i kebir usulüyle daha çok "ikinci beste"ler ölçülmüştür. Bunlarda bir mısra iki usulden meydana gelir; mısraı takip eden terennüm kısmı da bir veya iki usulden teşekkül eder. İki usulden oluşan terennümlerin birinci usulünde ikâi (ritmik/usulî) terennüm, ikincisinde mısraın sonundan alınmış bir bölüm yer alır. Terennümün bir usul tuttuğu bestelerde ise sadece lafzî terennüm bulunur. Buna göre devr-i kebir usulüyle ölçülmüş bestelerde her hâne bir usullü terennümlerde üç usul, iki usullü terennümlerde de dört usulden meydana gelir.

Muzaaf Devr-i Kebir. Eski nazariyat kitaplarında devr-i kebir usulü 14 zamanlı olarak gösterilmiş ve 14/2 ile 14/4'lük iki mertebesinin olduğu belirtilmiştir. Bunlardan 14/2'lik mertebenin günümüzdeki 28/4'lüğe, 14/4'lük mertebenin de 28/8'lik mertebeye karşılık olduğu görülmektedir.

Devr-i Kebir Darb Usülü

1. Darb : (Dü-Üm) / [2 Zamanlı ve Kuvvetli]
2. Darb : (Dü-Üm) / [2 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
3. Darb : (Te-Ek) / [2 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
4. Darb : (Düm) / [1 Zamanlı ve Kuvvetli]
5. Darb : (Tek) / [1 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
6. Darb : (Te) / [1/2 Zamanlı ve Zayıf]
7. Darb : (Ke) / [1/2 Zamanlı ve Zayıf]
8. Darb : (Düm) / [1 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
9. Darb : (Te-Ek) / [2 Zamanlı ve Kuvvetli]
10. Darb : (Te-Ek) / [2 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
11. Darb : (Te-Ek) / [2 Zamanlı ve Zayıf]
12. Darb : (Dü-Üm) / [2 Zamanlı ve Kuvvetli]
13. Darb : (Dü-Üm) / [2 Zamanlı ve Kuvvetli]
14. Darb : (Ta-Aa) / [2 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
15. Darb : (He-Ek) / [2 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
16. Darb : (Te) / [1 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
17. Darb : (Ke) / [1 Zamanlı ve Zayıf]
18. Darb : (Te) / [1 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
19. Darb : (Ke) / [1 Zamanlı ve Zayıf]